АСОЦІАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ВОРОНОВСЬКІ ЧИТАННЯ

***(Судовий прецедент – джерело права
або приклад правозастосування)***

Збірник статей, доповідей та тез
учасників міжнародної науково-практичної конференції
м. Ірпінь, 4-5 жовтня 2019 р.

Харків
2019

УДК 347.73
ББК 67.9(4УКР)302
В75

Редакційна колегія:

Микола Кучерявенко – перший віце-президент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;

Олександр Головашевич – доцент кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук.

Матеріали публікуються в авторській редакції

В75 Вороновські читання (Судовий прецедент – джерело права або приклад правозастосування) : збірник статей, доповідей та тез учасників міжнар. наук.-практ. конф, м. Ірпінь, 4-5 жовтня 2019 р. / Редкол.: М. Кучерявенко, О. Головашевич. – Харків : Асоціація фінансового права України, 2019. – 446 с.

У збірнику представлено стислий виклад доповідей учасників міжнародної науково-практичної конференції «Судовий прецедент – джерело права або приклад правозастосування» (Вороновські читання), організованої Асоціацією фінансового права України та Університетом державної фіскальної служби України за підтримки Національної академії правових наук України, яка була проведена у Ірпіні 4-5 жовтня 2019 року. Конференція була присвячена обговоренню найбільш актуальних фундаментальних проблем судового розгляду спорів, що виникають у процесі здійснення фінансової діяльності, впливу прийнятих судовими органами актів на порядок реалізації учасниками правових відносин своїх прав, виконання покладених на них обов'язків, а також уніфікації правил здійснення суб'єктами влади своїх повноважень на межі адміністративного та фінансово-правового регулювання. Видання розраховане на викладачів, аспірантів, студентів та всіх тих, хто цікавиться проблемами фінансового права.

УДК 347.73
ББК
67.9(4УКР)302

© Асоціація фінансового права України, 2019
© Національна академія правових наук України, 2019

ЗМІСТ

Берназюк Ян Інформація з обмеженим доступом та дотримання принципу змагальності у судовому процесі.....9

Білінський Дмитро Про гармонізацію фінансового законодавства України із практикою європейського суду з прав людини.....16

Борець Лариса Звіти рахункової палати щодо проведення заходів державного фінансового контролю(аудиту) та реалізація їх рекомендацій.....23

Веселий Владислав Вплив судового прецеденту та судової практики на діяльність пенсійного фонду України 30

Воротіна Наталія Правові позиції конституційного суду України щодо контролю у бюджетній сфері: теоретичні та практичні аспекти 35

Гетманець Ольга Судове рішення у бюджетному процесі.....44

Гнатовська Альона Роль судової практики в роботі адвоката.....51

Головашевич Олександр Актуальні аспекти застосування засобів податкового примусу при адмініструванні податків і зборів.....55

Дмитренко Емілія Судовий прецедент як джерело фінансового права: проблемні питання.....59

Зозуля Діана Судові рішення фінансово-правового регулювання видатків на охорону здоров'я в Україні.....65

Іванський Андрій Місце судового прецеденту в регулюванні відносин державного фінансового контролю 72

Ільницький Олег Регулятивне значення судових рішень у публічній фінансовій діяльності.....78

Кабанов Володимир Реалізація примусового виконання судових рішень в адміністративних справах: сьогодення.....90

Калашник Олена Щодо незаконності та невідповідності правовим актам вищої юридичної сили положення про реєстрацію фізичних осіб у державному реєстрі фізичних осіб-платників податків в частині обмеження можливості обліку іноземців та осіб без громадянства, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків 97

Кармаліта Марія Роль прецеденту у регулюванні відносин у сфері оподаткування: добросовісність платника чи правомірність прийнятого податковим відомством рішення 103

Касьяненко Любов, Атаманчук Наталія Виконання рішень суду про відшкодування податку на додану вартість в Україні 113

Кліменко Дар'я Вплив судової практики на реалізацію податкового обов'язку при сплаті транспортного податку 121

Ковалко Наталія Юрисдикційна підсудність спорів фізичних осіб у справах з фондом гарантування вкладів фізичних осіб: проблеми судової практики та шляхи їх вирішення 127

Койчева Ольга Місце та значення судового прецеденту в податковому праві 136

Коломоєць Тетяна Рішення ЄСПЛ як джерело адміністративно-процедурного права 143

Костенко Юлія Адміністративний акт в податкових правовідносинах 147

Котенко Артем Правова природа та значення судового прецеденту в регулюванні податкових правовідносин 152

Латковська Тамара Зростання ролі судової практики як джерела права 157

Латковський Павло Судовий прецедент як один із засобів покращення діяльності адміністративних судів 161

Ловецка Тетяна Реалізація права на відшкодування правничої допомоги наданої фахівцем в галузі права, який не є адвокатом. 167

Лядов Антон Значення рішень верховного суду в контексті валютного регулювання.....173

Марущак Анна Судовий захист прав споживачів на ринку фінансових послуг 179

Мельник Олена Юридичний прецедент як джерело фінансового права 182

Мислављський Інокентій До питання застосування судами практики ЄСПЛ при вирішенні податкових спорів: основні тенденції 186

Мічуда Ярослав До питання про місце актів Конституційного суду України в системі джерел сучасного податковго права України 194

Мяловицька Ніна, Златіна Ніна Судовий прецедент в системі джерел права 200

Ніщимна Світлана Судовий прецедент як різновид правоустановчої діяльності 204

Нога Петро Інститут зразкових судових рішень та типових справ у континентальній правовій системі.....209

Овчаренко Анастасія Цифрові валюти: неоднозначність судової практиці 214

Огороднікова Ірина Відповідальність за несвоєчасну реєстрацію подактових накладних, що не видаються покупцю (отримувачу): прогалини тлумачення 221

Олексій Уляна Висновки комітетів та комісій вру з питань бюджетуяк джерело права.....229

Оніщик Юрій Судова практика у спорах щодо сплати адвокатами єдиного соціального внеску 233

Паращенко Олександра Судовий прецедент у податковому праві: результат порушення верховним судом принципу поділу влади чи приклад вдалого правозастосування.....238

Патлачук Василь Судова влада за конституцією царства польського 1815 р. 246

Патлачук Олександр Постанови верховного суду срср у сфері охорони природи як форми прецедентного права (деякі аспекти юридичної техніки).....253

Писаренко Надія Типові і зразкові справи в адміністративному судочинстві: ознаки та особливості провадження 261

Пожидаєва Марія Роль судової практики у здійсненні захисту прав користувачів платіжних систем 272

Покатаєва Ольга Правові підстави та наслідки не допуску контролюючих органів для проведення податкової перевірки 286

Пришва Надія Рішення конституційного суду україни як джерело фінансового права.....292

Пустовіт Юлія, Севастьяненко Олена Контрольні повноваження владних суб'єктів щодо перспектив розвитку криптовалют 297

Решота Володимир, Решота Олена Судові рішення як джерела права в адміністративному судочинстві 302

Рядінська Валерія, Карпушова Катерина Розвиток теоретико-правових підходів до визначення місця судових актів, що мають ознаки нормативності, в системі джерел права в Україні.....308

Садовська Ірина Правові особливості оподаткування доходів адвокатів як найманих працівників 319

Сазонова Анастасія Недосконалість правового регулювання обліку фізичних осіб-підприємців, які провадять незалежну професійну діяльність 323

Самсін Ігор Формування єдиної судової практики верховним судом в публічних правовідносинах 328

Семчик Ольга Мирова угода і судовий прецедент у податкових спорах в Україні 337

Сластьоненко Оксана Місце судового прецеденту в системі юридичної освіти 345

Стародуб Дмитро Вплив на правозастосування судової практики з приводу вибору методу трансфертного ціноутворення при зійсненні операцій з виробництва на замовлення 349

Суббот Анатолій Про місце судового прецеденту в системі джерел права, якими врегульовані публічні відносини 358

Таранов Артур Про судову практику розгляду спорів щодо податкового кредиту.....363

Терьошкіна Анастасія Місце рішень Європейського суду з прав людини у ієрархічній системі джерел фінансового права 366

Товкун Людмила Особливості оформлення первинних документів суб'єктів господарювання: аналіз судової практики .371

Тодощак О. Дискреційні повноваження публічної адміністрації як предмет судового оскарження: Європейська традиція 376

Токарєва Катерина Роль правових позицій конституційного суду у регулюванні бюджетних відносин.....380

Толстолуцька Марина Правові позиції верховного суду україни у спорах щодо визначення митної вартості товарів.....392

Філевський Р. Судова практика та судовий прецедент у сфері адміністрування податків та зборів в Україні 397

Ханова Раїса Формування податкового кредиту з податку на додану вартість при імпорті в Україну на підставі ТМД.....403

Цимбалюк Анатолій Податковий компроміс : держава – платник податків, як важливий напрям податкової політики України.....411

Шакірова Олена Зарубіжний досвід застосування судового прецеденту як джерела права.....414

Шарапова Валерія Податкова безпека держави як елемент фінансової безпеки: загрози та ризики податкової безпеки 420

Шолкова Тетяна Формування в Україні судового прецеденту при вирішенні справ щодо сплати єдиного соціального внеску адвокатами 425

Ямненко Тетяна Окремі аспекти збирання та використання доказів у справах про порушення банківського і валютного законодавства.....434

Vitkova Valentyna Decisions of the European Court of Human Rights as a source of case law in Ukraine 441

мотиваціями є повернення вивезених коштів за межі України. Основним стимулом для платників-порушників податкового законодавства повинно стати встановлення « зниження ставок» оподаткування легалізованих доходів і головне звільнення особи, яка легалізує приховані доходи, від юридичної відповідальності за умови сплати нею визначених платежів і повернення капіталів. В такому випадку держава припускає компроміс із порушником податкового законодавства з метою можливої легалізації капіталів шляхом декларування для їх подальшого використання в якості обгрунтування рівня доходів їх власників у майбутніх податкових періодах, що відкриває легальний шлях до їх інвестування або повернення в економіку України іншим законним шляхом.

Ефективність правового компромісу, на наш погляд, значно зростатиме у тому випадку, коли податкові правопорушення стануть максимально невигідними для правопорушників та для осіб, які вже перетнули «межу» податкового закону. Для правопорушників податкового законодавства на перше місце повинна висуватись економічна невигідність, яка буде стримуючим фактором. А з часом, після подолання соціально-економічної та духовної кризи, акценти невигідності зміняться разом із розвитком правосвідомості громадян. Платники податкових платежів нашої країни, як це заведено в цивілізованих державах сумлінно в повному обсязі і в зазначені терміни сплачуватимуть податки до державної казни лише тому, що усвідомлюючи загрозу чесному імені та діловій репутації, відмовляється від неправомірних намірів порушення податкового законодавства.

Шакірова Олена
кандидат юридичних наук, доцент,
Університет ДФС України,
доцент кафедри фінансового права,
Україна, м.Ірпінь

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА

У статті розглядається правова природа прецедентного права в країнах англо-американського та континентального права, історія становлення прецеденту як джерела права. Зазначено можливість застосування судових рішень Європейського суду з прав людини в судочинстві України. Визначено поняття, основні класифікації судових прецедентів, а також особливості їх застосування. Сформульовано аргументи, які дали змогу зробити висновки та визначити переваги й недоліки застосування судового прецеденту.

Ключові слова: прецедент, континентальна система права, судова практика, романо-германська правова сім'я, прецедентне право, судочинство.

Основним важелем судового захисту прав і свобод та законних інтересів громадян є підвищення його якості, що передбачає комплексний підхід до проблеми єдності судової практики.

На сьогодні існує потреба в аналізі правової природи як рішень Європейського суду з прав людини, так і прецедентного права, яке є в країнах англо-американського та континентального права.

Вчені правознавці постійно займаються вивченням проблеми визнання судових рішень і судової практики джерелами права, а саме В.В.Копєйчиков, Ю.А. Ведєрніков, Б.В. Малишев, М.І. Сірий, Т.М. Анакіна, Л.А. Луць, С.В. Шевчук, О.Ф. Скакун та інші науковці.

Термін «правовий прецедент» у «Юридичній енциклопедії» тлумачиться як спосіб зовнішнього вираження й закріплення індивідуального правила поведінки, яке встановлюється компетентним органом держави для регулювання конкретної життєвої ситуації та стає загальнообов’язковим у регулюванні аналогічних конкретних життєвих ситуацій, потреба в

прецеденті постає насамперед внаслідок наявності прогалин у праві[1].

Вже не одну тисячу років триває становлення судового прецеденту як джерела права. Яке ґрунтується на ідеї справедливості і майже не відрізняється від раніше прийнятого судового рішення в розгляді аналогічної справи. Згадування щодо застосування даного правового феномену є в судочинстві Стародавньої Греції, Стародавнього Риму, римському цивільному праві. Для вирішення торгових спорів судді у Стародавній Греції покладались на раніше прийняті рішення, а в Стародавньому Єгипті була розроблена система оприлюднення судових рішень для наступного застосування в судовій практиці. З досліджень вбачається, що важливість попередньої практики не впливає на прийняття судових рішень і тим більше не означає, що така практика розглядається як джерело права[2]. Судове рішення як джерело права у стародавні часи відігравало незначну роль.

У країнах англосаксонської правової сім'ї судовий прецедент вважається джерелом права та є обов'язковим для застосування судами під час вирішення аналогічних справ саме завдяки доктрині stare decisis et non quieta movere, що перекладається як «дотримуватись того, що було вже вирішено, та не турбувати те, що спокійно»[3].

Згодом такий підхід перейняли такі країни, як США, Канада, Австралія, що може свідчити про ефективність цього правового інструменту. Судовий прецедент у сучасному англо-американському праві визнається джерелом права, застосовується нарівні із законодавством, розглядається як

---

[1] Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемчушенка. – К. : «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998–2004. – Т. 5 : П – С. – 2003. – С. 77.

[2] Шевчук С.В. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні / С.В. Шевчук. – К. : Реферат, 2007. – 640 с.

[3] Малишев Б.В. Судовий прецедент у правовій системі Англії (теоретико-правовий аспект) : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Б.В. Малишев ; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 14 с.

правова норма, що створена судом при вирішенні конкретної справи.

У класичному розумінні прецедент вважається рішенням, яке містить загальну правову норму створену судом на якому ґрунтується рішення, яке є обов'язковим для судів під час розгляду подібних справ.

Автори більшості наукових досліджень розглядають судову практику та судовий прецедент як ідентичні та взаємозамінні та мають одну назву - «прецедент»[1].

Романо-германській правовій сім'ї притаманно поділ на приватне та публічне право що відсутнє в прецедентному праві. Натомість історично склався поділ - на загальне право та право справедливості[2].

В англосаксонській правовій системі відсутній поділ норм на диспозитивні та імперативні, це пояснюється тим, що суддя в англосаксонській правовій системі застосовує в конкретній ситуації рішення, яке вже склалось у конкретному випадку, тобто враховує наявні прецеденти[3].

Структура судового прецеденту в його класичному розумінні є вирішальна мотивація суду, що лежить в основі прийнятого рішення та в подальшому використовується судами як зразок для вирішення інших подібних справ.

Існує велика кількість класифікацій судових прецедентів, які провадяться за різними критеріями: а) за способом виникнення; б) за часом дії; в) за суб'єктом правозастосовної нормотворчості; г) за юридичною силою; д) за правовим змістом[4].

Таким чином, правовий прецедент є цілком самостійною формою права і, в результаті вирішення конкретної юридичної

---

[1] Скакун О.Ф. Теорія держави і права : [підручник] / О.Ф. Скакун. – пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.

[2] Червонюк В.И. Теория государства и права : [учеб. пособие] / В.И. Червонюк. – М. : ИНФРА, 2004. – 704 с.

[3] Загайпова С.К. Судебный прецедент: проблемы правоприменения / С.К. Загайпова. – М. : Норма, 2002. – 176 с.

[4] Цвик М.В. О судебной практике / М.В. Цвик, В.С. Смородинский // Проблеми закон- ності. – 1999. – № 40. – С. 3–10.

справи, містить нові норми права, які закріплені в документі та є загальнообов'язкові під час вирішення подібних справ у майбутньому.

У романо-германській правовій сім'ї система судової практики не виходить за межі тлумачення закону та не є офіційною формою права. Для цих країн вона є допоміжним джерелом права[1]. Судова практика не може бути сформована на підставі одного судового рішення на відміну від судового прецеденту. Важливу роль у формуванні судової практики в країнах континентального права відіграють рішення вищих судів, що можуть слугувати аналогом переконливих прецедентів. Такий підхід застосовується також Європейським судом із прав людини (далі Суд)[2].

У сучасній доктрині й законодавстві країн континентальної Європи продовжує домінувати принцип, згідно з яким суди у своїй діяльності керуються та підкоряються закону, а рішення, що виносяться ними, мають силу індивідуально-правових актів. Правовою доктриною деяких країн континентального права судова практика взагалі не розглядається як джерело права.

При цьому істотною відмінністю континентального прецеденту від англо-американського є те, що останній може бути створений одним судовим рішенням, тоді як континентальний прецедент створюється більш демократично – завдяки появі низки судових рішень, тобто не нав'язується «зверху», а виникає якщо не внаслідок консенсусу, то принаймні внаслідок сприйняття правової позиції значною частиною юридичної спільноти.

Визначаючи формальну відсутність доктрини stare decisis, Суд послідовно дотримується своєї усталеної практики, тобто слідує тенденції, що склалась у країнах романо-германського права.

---

[1] Міжнародне право. Основи теорії : [підручник] / [В.Г. Буткевич, В.В. Мицик, О.В. Задорожній] ; за ред. В.Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2002. – 608 с.

[2] Скакун О.Ф. Теорія держави і права : [підручник] / О.Ф. Скакун. – пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.

В.А. Туманов із приводу існування прецедентної практики Суду зазначає: «Під час вирішення конкретної справи Суд, як правило, посилається на свої попередні рішення із цієї чи близької категорії справ, як і на рішення із супровідних питань, що виникали в процесі розгляду цієї справи. Прийнято посилатись на найближчі рішення «із числа останніх». Водночас найбільшим авторитетом користуються рішення, які можна назвати «модельними»: у них уперше або найбільш детально висловлені відповідні правові позиції та установки Суду»[1].

Українські вчені також визнають прецедентний характер рішень Суду та їх обов'язковість для всіх країн – членів Ради Європи[2].

Інтеграція України до європейського співтовариства спонукає нас до адаптації українського права до європейських правових стандартів.

Власне, складається ситуація, за якої судові прецеденти Суду є джерелом права, а судові рішення національних судів не входять до системи правових джерел, оскільки зазвичай вони нові норми не утворюють, а лише застосовують чинне право.

В Україні як у державі, що належить до романо-германської правової сім'ї, некоректно застосовувати сам термін «судовий прецедент», оскільки судові рішення, навіть попри їхню нормативність, не містять ознаки «класичного» прецеденту, як і не мають його структури. У цьому разі варто послуговуватись такими поняттями, як «правоположення» або «правова позиція суду»[3].

Підводячи підсумки, на нашу думку, перевагами застосування судового прецеденту є:

зменшується правова невизначеність у судочинстві;

---

[1] Туманов В.А. Европейский суд по правам человека. Очерк организации и деятельности / В.А. Туманов. – М. : Норма, 2001. – 304 с.

[2] Міжнародне право. Основи теорії : [підручник] / [В.Г. Буткевич, В.В. Мицик, О.В. Задорожній] ; за ред. В.Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2002. – 608 с.

[3] Шевчук С.В. Загальнотеоретичні проблеми нормативності актів судової влади : автореф. дис. … докт. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / С.В. Шевчук ; Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2008. – 38 с.

забезпечується рівновага між необхідністю гарантії принципу правової визначеності;

заповнення прогалин у праві;

забезпечує залежність результату справи від певних об'єктивних стандартів;

усувається необхідність постійної аргументації певних правових питань, що розглядались по справі;

доктрина судового прецеденту ґрунтується на справедливості.

Недоліками судового прецеденту можна вважати такі як: складність із-за великої кількості норм; прецедент не допускає жодних відхилень; судді не бажають дотримуватись певного прецеденту.

Шарапова Валерія
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України, 2 курс, 6 група

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ: ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ

Через те, що зараз відбувається прискорена глобалізація світової економіки, виникає проблема дисбалансу конкуренції та монополізації ринку іншими державами. Така монополізація ставить під загрозу існування середовища конкурентного співіснування країн. Зазначена проблема спряє актуалізації питання необхідності забезпечення фінансової безпеки. Фінансова безпека являє собою систему показників, що забезпечують ефективне функціонування фінансової системи та її захищеність через призму дотримання балансу між рекомендованими та фактичними значеннями показників.[1, 84]

Наукове видання

Вороновські читання
(*Судовий прецедент – джерело права або приклад правозастосування*)

Збірник статей, доповідей та тез
учасників міжнародної
науково-практичної конференції,
Ірпінь, 4-5 жовтня 2019 р.

Комп'ютерна верстка О. О. Головашевич

Підписано до друку з оригінал-макета 24.10.2019 р.

Асоціація фінансового права України
Україна, 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70
Сайт: www.afl.org.ua
E-mail для авторів: info@afl.org.ua

Тел.: +380 (57) 704-93-02